

Tíðindi úr tinginum

við Árna Gregersen

Tey málávirkast í móðurlívinum

– Vit hava fingið nógvar afturmelding – serliga frá námsfrøðingum og lærarum, sigur Elin á Rógvi

Átakið hjá Barnaútlarpinum at varpa ljós á føroyskt mál hevur fingið góða móttøku.

Rigmor Dam, Javnaðarflokkurin, hevur lagt fram uppskot til samtyktar um at stimbra málsliga samleikan hjá børnum í Føroyum. Málið fær 1. viðgerð í tinginum í dag.

Men barnaútlarpið hevur eisini fingið ein hóp av afturmeldingum frá fólki, sum hava meiningar um føroyskt mál.

– Vit hava fyrst og fremst fingið afturmelding frá námsfrøðingum og lærarum, men eisini frá nógvum øðrum, sigur Elin á Rógvi, sum saman við Jonnu Fritsdóttir Mortensen stóð handan málsliga átakið.

Námsfrøðignar og aðrir frøðingar vita, at heilt smá børn beinanvegin taka orð til sín, og at hesi orð eru grundstøði undir málsliga førleikanum, sum hesi fáa sum vaksin.

– Tað byrjar so tíðliga sum í móðurlívinum. Longu læra tey at kenna rytmmu í málinum, sigur Karolina Matras, sum er námslektari á Setrinum og hevur skrivað PhD-ritgerð um mál.

Tí er tað umráðandi, at vit longu tá ið børnini eru heilt smá tosa við tey og læra tey at brúka føroyska málið.

Elin á Rógvi vísir á, at tað sjálvandi hevur altóran týðning, at barnatiltar í útvarpinum er á føroyskum.

– Tað er bæði dyrt og trupult at umseta útlendskt sjónvarpstiltar til børn, sigur Dia Midjord, stjóri í Kringvarpi Føroya

Kringvarp Føroya hevur eisini sjónvarp. Har verður ikki nógv føroyskað. Og onki bendir á, at tað fer at verða gjørt meira við hetta komandi árin. Kringvarpsstjórin, Dia Midjord, var herfyri í Radarinum. Har greiddi hann frá, at tað er bæði dyrt og trupult at fáast við.

Tí er ikki væntandi, at nógv verður umsett til børn komandi tíðina.

Savnsmynd: Álvur Haraldsen

Føroyskt á breddan:

Hvussu gera vit føroyskt til áhugavert mál hjá ungum

Rigmor Dam, Javnaðarflokkurin, vil hava landsstýrið at stimbra málsliga samleikan hjá føroyskum børnum

Eitt orðaskifti um føroyskt mál, sum var tikið upp í Barnaútlarpinum og sum fyrbils endaði við einum pallborðsfundi, skal nú viðgerast av Føroya Løgtingi.

Tað er Rigmor Dam, Javnaðarflokkurin, sum hevur lagt eitt uppskot til samtyktar fram sum er soljóðandi:

»Løgtingið heitir á landsstýrið, um at leggja fyrri Løgtingið frágreiðing við tilmælum um tiltøk, sum kunnu stimbra málsligu menning barnanna.

Heitt verður á landsstýrið um at skipa hesa frágreiðing sum eina heildarætlan við tilmælum, tíðarætlan og figgjarmeting.

Heitt verður á landsstýrið, at heildarætlanin eisini fevnir um eitt uppskot um, hvussu til ber at seta á stovn eina serstaka málpulju, har fólk kunnu søkja um stuðul til tiltøk og átøk og til framleiðslu av tiltari, sum hevur til endamáls at stimbra málsligu menning barnanna.

Í uppskotinum stendur eisini, at hendan frágreiðing frá landsstýrinum skal fyriliggja 6. apríl næsta ár.

Grundleggjandi er tað málið í nýmótans samskiptismíðlunum, sum verður hildið at avlaga málið, men Rigmor Dam vísir á trý økir, har tað er avgerandi at málið er føroyskt og gott:

– Fólkaraðið kann ikki

virka nógv væl um okkara mál ikki er gott og føroyskt. Tað er ein fortreyt, at vit sleppa undan tøgnumentanini eins og hetta er avgerandi fyrri útbúgving okkara, sigur hon.

Neyðugur førleiki

Rigmor Dam vísir til, at góður og fjølbroyttur málførleiki er ein fortreyt fyrri, at okkara samfelag kann virka á øllum økjum.

Fyrri hana er ikki talan um eitt tjóðskaparmál, men meira at tryggja, at okkara samleiki sum tjóð virkar.

– Vit mugu seta orð á, tá ið vit samskipta og tí er eisini neyðugt, at góðskan á okkara talumáli er góð, sigur hon.

Kanningar vísa, at vit taka orð til okkum í stóran mun, tá ið vit bert eru millum eitt og tvey ár. Tí ræður eisini um, at smábørn vaksa upp við einum dygdarsamskipti millum foreldur og millum foreldur og børn.

– Russiski sálarfrøðingurin Vygotsky, sum livdi frá 1896 – 1934, sum er høgt í metum innan norðurlenska námsfrøði, segði, at málið er sjálv sálin í menniskjanum, og málmenning er ein liður, ja, ein treyt fyrri sosialu-, kensluligu-, og fatanarligu menning barnsins, sigur Rigmor Dam.

Seta orð á

Rigmor Dam heldur at føroyska tøgnumentanin er ein

forðing fyrri, at okkara mál ikki mennist so nógv.

– Vit duga sum føroyignar sera illa at seta orð á ymiskt. Serliga tá ið tað snýr seg um kenslur duga vit illa. Tí mugu vit arbeiða við hesum og læra børn og ung hetta, so tey eisini kunnu samskipta um kenslur á móðurmálinum, sigur hon.

Tað sama er galdandi, tá ið tosað verður um fólkaraði. Fyrri at tað kann virka, so er neyðugt at vit duga at seta røttu nøvni á, sigur Rigmor Dam.

Í uppskotinum til samtyktar, sum fær 1. viðgerð í tinginum í dag, mælir Rigmor Dam til, at frágreiðingin sum landsstýrið skal gera, kann viðgera nakrar av spurningunum, sum vórðu viðgjørdir á kjakfundinum í Hoyvík, sum Kringvarpið skipaði fyrri. Til dømis:

- Í hvønn mun kunnu hvussu kunnu vit føroyska tøkniligu samskiptismíðlarnar, sum í lötuni eru á útlendskum?
- Hvussu takla vit lögfrøðiligu avbjóðingarnar í mun til víðarisølu og/ella bókasavnsútlán av útlendskum tiltari, sum Kringvarpið og onnur hava føroyskað?

- Hvussu gera vit føroyskt kulari millum børn?

- Hvussu styrkja vit bókasavnstiltboðini til børn í øllum landinum?

- Hvussu styrkja vit til-

– Vit fáa ein stóran part av okkara identiteti gjøgnum málið, sigur Rigmor Dam

boðini til børn í útvarpi, sjónvarpi og á netinum?

- Hvussu kunnu vit stuðla framleiðslu, útbreiðslu og týðingar av tiltari til børn?

- Í hvønn mun kunnu vit stuðla foreldrunum í at menna málsligu førleikar barnanna?

Rigmor Dam vísir á, at tað ikki bert er ein almenn uppgáva at fáa eitt gott og livandi føroyskt mál. Foreldrini hava eina risastóra ábyrgd av, at børnini fáa lagt gott í beinið:

- Legg teg á gólvið at samskipt við barnið. Foreldur skulu vera til staðar, eisini mentalt. Tíverri fer nógv samskipti fram sum einvegis kommandoir, foreldrini eru ikki til staðar, sita uppi við borðið, meðan barnið liggur á gólvinum, sita við telduna ella tala við einstavilis boðum, sigur hon.

Í uppskotinum til samtyktar mælir hon til, at ein frágreiðing verður lögð fyrri Løgtingið 6. apríl, so politikararnir fáa nakað at taka stóðu út frá.